

Skovdyrkeren

Nr. 40

Juni-Juli 2016

SKOVDYRKERNE

Vestskoven ved København

Vestskoven i en nøddeskal: fladt terræn, fine skovbevoksninger og gode stier til det gående, cyklende eller ridende publikum. Og til højre ses lidt af den træproduktion, der skal sikre driftsøkonomien – det, der gør forskellen mellem en park og en skov.

En kæmpe skovrejsning på 1.400 hektar nærmest midt i vores hovedstad i 1970'erne – hvordan kunne det lade sig gøre på et tidspunkt, hvor kampen om jorden til byudvikling var på sit højeste? Der er tale om Danmarks største skovtilplantning på landbrugsjord i nyere tid. Etableret før den moderne skovrejsning var kommet på mode. Med nye metoder og med en nytænkt balance mellem produktion, naturværdier og publikumshensyn.

Svaret er dels tålmodig planlægning og en håndfuld engagerede lokalpolitikere, dels at man fik sat en behændig og velbegavet ildsjæl i spidsen for den praktiske gennemførelse – Einar Laumann Jørgensen, statsskovri-der ved Københavns statsskovdistrikt.

Projektet drejede sig om anlæg af et rekreativt område på Københavns skovfattige vestegn med dens voksende befolkning. Hvis man ser på et kort over hovedstads-

området, bemærker man straks, at langt det meste skov ligger mod nord. Charlottenlund skov, Dyrehaven, Hareskoven, Rude skov, Grib skov og så videre. Og da det er attraktivt at bo ved skov – som alle vore medlemmer ved – så bosatte den bedre stillede del af befolkningen sig her nord for København.

Syd og vest for København så der anderledes ud. Her lå den store skovløse flade med byer som Glostrup, Tå-

Femfingerplanen

To motorveje går gennem skoven, men skovens størrelse betyder, at støjgenerne er begrænset.

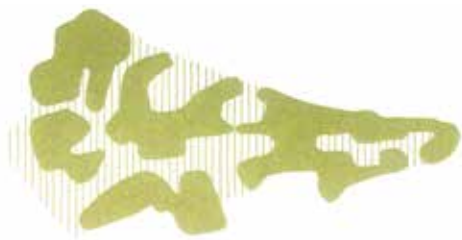
Nord- og Vestegnens forsyning med skov: med grønt er angivet skove samt arealer, der i 1964 var sikret til skov. Hvert kvadrat rummer cirka 300.000 indbyggere i 1980. Kilde: "Rapport om Vestskoven", 1970

strup, Hedehusene, Sengeløse, Brøndby, Vallensbæk, Herstederne, Vallensbæk, Kildebrønde, Ishøj med flere. Et område med noget af Danmarks bedste landbrugsjord, fladt og uden forhindringer i form af bakker eller skove. Intensivt dyrket og med især mange gartnerier. Men uanset dette fortsatte København ubarmhjertigt sin byudvikling vestpå ud over denne flade.

30 år fra plan til handling

Nogle forudseende planlæggere havde tidligt set behovet for rekreative arealer i området. Allerede i 1936 optrådte idéen om en "Vestskov" i en officiel betænkning. Landbrugskrisen satte dog en stopper for projektet. Midt under krigen kom et "Udkast til Lov om Skovplantning i Egnen sydvest og syd for København", men loven blev aldrig vedtaget. I 1947 fik vi så den berømte "Fingerplan" for udvikling af hovedstadsområdet. Mellem to af fingrene var der mulighed for en skovrejsning. Men der var stadig langt fra idé til handling.

Først i 1964 skete der noget: En ny plan – "Skitse til en Vestskov" – så dagens lys. Den indeholdt et forslag om et 1.500 hektar stort rekreativt område – indeholdende de to landsbyer Risby og Herstedøster. Herved var rammerne skabt. Der blev nu arbejdet heftigt med at koordinere de forskellige positive kræfter, og kulturpersonligheder som Poul Henningsen og Hakon Stephensen gik ind i sagen. Dagbladet Politiken lavede en kampagne, hvor private kunne støtte projektet økonomisk. 5 kroner for et træ. Der blev indsamlet godt en kvart million i denne første crowdfunding (siden hedeplantagerne!).

Ovenfor illustreres princippet for fordelingen af skov og åbent land. Kilde: "Rapport om Vestskoven", 1970

I 1965 var der endelig grønt lys, og Københavns statskovdistrikt blev bedt om "at omdanne de mange papirbunker i de offentlige kontorer til grønne træer på de store sletter," som Laumann Jørgensen skriver i sin bog "Vestskoven – et landskab under forvandling".

Foran lå dog et kæmpe arbejde – i første omgang med at opkøbe et stort antal landbrugsejendomme. Der blev opkøbt i alt omkring 130 ejendomme. Oliekrisen kom til hjælp, idet den betød, at mange gartnerier i området blev sat til salg.

Opkøbene fortsætter i øvrigt den dag i dag i mindre målestok – der ligger stadig ejendomme inden for den planlagte skovgrænse, som det endnu ikke er lykkedes at købe. De fire kommuner, som var involveret, var heller ikke alle lige interesserede. Projektet forhindrede jo både erhvervs- og byudvikling. Mange syntes, det var bedre, hvis de rekreative arealer ikke lige blev lagt i ens egen kommune, men i nabokommunen.

Efter 13 års forløb (i 1979) havde man fået købt 1.200 hektar for tæt ved 70 millioner kroner. Indvielsesplantningen og de første plantninger blev foretaget øst for Herstedøster landsby. Senere kom området, der blev kaldt "Mønterne", idet den blev finansieret med de indsamlede beløb. Ellers var der tale om finanslovsbevillinger. Men relativt beskedne beløb, hvilket betød, at man måtte lave billige kulturer med meget lave plantetal. Hvilket i øvrigt ikke er så dumt i rekreative plantninger.

Den praktiske drivkraft

Den person, der drev hele dette projekt fremad, var statsskovrider Laumann Jørgensen. Beslutningskraftig, lynhurtig og med en evne til at sætte sin vilje igennem i de fleste situationer. Han havde været chef for planlægningsafdelingen i statsskovvæsenet, og han havde undervist i planlægning på Landbohøjskolen.

Dertil var han lidt af en utraditionel og kontroversiel figur. Han havde blandt andet foreslået Klosterheden statskovdistrikt nedlagt og udstykket til sommerhusgrunde og golfbane. Og jagtloven var efter hans mening "for skræddere og barberere fra byen" – den gjaldt ikke skovfolk, for hvem jagten jo var en form for kulturpleje.

Statsskovrider Einar Laumann Jørgensen – en ildsjæl i uniform – uden hvis indsats vi ikke havde haft en Vestskov idag. Døde i 2006, 86 år gammel.

Prioriteten i det nye anlæg blev klart således: 1. publikum, 2. natur og 3. produktion. Med en tyk streg under publikum. Selv om produktionen var nedprioriteret, blev bevoksningerne lavet, så de senere indtægter i en væsentlig grad skulle kunne finansiere driften. Laumann var trods alt en gammeldags skovmand, og anlægget blev lavet ekstensivt og billigt. Hovedsagelig med monokulturer eller enkle blandinger på stor planteafstand. Og med næsten 50 % åbne arealer.

I den oprindelige plan arbejdede man med seks skovtyper – hver domineret af sin egen hovedtræart. Dette system blev dog for stift, og senere delvis opgivet.

Tanken var, at alt skulle være kemifrit. Men det gik ikke, og der blev brugt både Roundup og jordmidler ved en del af anlæggene. I andre kulturer blev der harvet fire gange hver sommer. Det hændte, at initiativrig ungdom fra de nærliggende byer forsøgte sig med hampedyrking på arealerne. Der blev flyttet flere læs skovbund med anemoner fra Hareskovene for at få en hurtig bundvegetation. Det virkede godt i en periode, men nu er der desværre ikke mange tilbage.

De åbne arealer skulle græsses. Til det brug anskaffede man sig en besætning af skotsk højlandskvæg, som samtidig fungerede som et vartegn for den nye skov.

(Man siger også, at de havde den funktion, at landboorganisationerne ikke skulle kunne kræve de åbne arealer tilbage). Tilsyn og pasning blev på fortrinlig vis forestået af en af skovarbejdernes koner.

Det flade landskab var et problem i et rekreativt perspektiv, men ikke større end at der kunne gøres noget ved det. Lige nord for Herstedøster landsby blev der med overskudsjord etableret et varieret bakkelandskab – Herstedhøje. Her blev over et tiår tilkøbt 3 millioner kubikmeter, svarende til godt 750.000 lastbillæs med råjord, murbrokker med mere fra udgravninger og nedbrydninger overalt i hovedstaden. Man fik faktisk betaling for dette, således at etableringen blev en god forretning, der var med til at finansiere plantningerne. Der blev desuden gravet et antal søer.

I træartsvalget blev det besluttet hovedsagelig at bygge skoven op af danske og sydsandinaviske træ- og buskarter. Bøgen blev af hensyn til forårsfrosten etableret med ammetræer eller under forkultur af rødell eller birk.

Der blev i de fleste kulturer benyttet en rækkeafstand på 3 meter, dels af besparelseshensyn, dels for at lette kulturplejen og den senere bevoksningspleje.

Mellem skovstrækningerne blev der etableret fritidsfaciliteter som ridebaner, lejrpladser, fodboldbaner (se forsiden), naturskoler, hundeskove med mere.

Det samlede areal består i dag af 45 % ubevokset, 43 % løvskov og 12 % nåleskov. Eg er absolut hovedtræarten. Træartsfordelingen ser således ud:

	Areal (ha)	Areal (%)
Bøg	185	14 %
Eg	286	21 %
Ask og ær	56	4 %
Andet løvtræ	50	4 %
Gran	41	3 %
Ædelgran	47	4 %
Andet nåletræ	74	6 %
Ubevokset	600	45 %
Ialt	1.340	100 %

På langt sigt vil nåleskovsarealerne ifølge den nuværende administration alene findes som spredte holme og indblanding i løvskoven, ikke som egentlige bevoksninger.

Kulturhistorie

Skovrider Laumann Jørgensen var meget historisk og arkæologisk interesseret. Han havde således i mange år rundt omkring i landet, blandt andet i Hareskovene og på sin private ejendom Tingskoven i Thy, fundet og beskrevet en lang række store sten med indhuggede mærker eller riller. Arbejdet blev på et tidspunkt til en hel bog "Stjerner, Sten og Stænger. Arkæo-Astronomi i Danmark". Heri fremsatte Laumann en række teorier om

Det skotske højlandskvæg, som i mange år har været et ikon for Vestsjælland. I baggrunden Herstedhøje, et 67 meter højt kunstigt bjerg, bestående af 750.000 lastbillæs med overskudsjord og byggeaffald fra hele hovedstadsområdet.

Resterne af det observatorium som Ole Rømer lod opføre i Vestskoven og navngav Observatorium Tusculanum.

stenenes rituelle, astronomiske eller religiøse betydning. Disse teorier er dog senere afkræftet af videnskaben.

Det var derimod et lykketræf for Laumann, at man i 1978 fandt resterne af Ole Rømers observatorium i Vestskoven. Ole Rømer (1644-1710) var en verdenskendt dansk astronom, der som den første målte lysets hastighed (det, der med Rømers egne ord blev betegnet som "lysets tøven" – et smukt udtryk for den erkendelse, at det faktisk tager tid for lyset at komme fra et sted til et andet – at lyset altså har en hastighed). Fundstedet er nu markeret med tre granitsten, og der er indrettet et museum for Ole Rømer i skoven.

Derudover har man fundet et stenalderanlæg ved Dyssekilden samt Herstedernes gamle rettersted. I skoven ligger også Hvissingestenen på 250 tons. Den overtalte Laumann fredningsdommeren til at frede en lillejuleaften i snevej – kort før den ellers ville være blevet sprængt i luften. Endelig kan man nævne den endnu større Finlandiasten, som blev fragtet fra Finland til Vestskoven og overdraget som en gave af selveste præsident Kekkonen.

I "vikingelandsbyen" i den vestlige ende af skoven har engagerede skolelærere og andre rekonstrueret en bebyggelse fra den tidlige middelalder til glæde for egnens skoleklasser. Alt i alt er det lykkedes at gøre Vestskoven til et alsidigt udflugtsmål for vestegnens mange beboere.

I skoven har engagerede skolelærere og andre bygget en vikingelandsby, som bruges af egnens skoleklasser.

Den nuværende drift

Der er netop lavet en ny driftsplan. Her er alle bevoksninger tildelt en såkaldt "skovudviklingstype". Det vil sige, at man har givet en sigtelinje for, hvordan hver bevoksning skal udvikle sig på langt sigt. Ellers er planen ret ekstensiv på den måde, at hugsterne i de enkelte afdelinger ikke er planlagt. Planlægningen kører efter gennemsnitsbetragtninger.

Skovrejsning de sidste 200 år

Plantning af ny skov har været et samfundsanliggende siden fredskovsforordningen i 1805, hvor skovene var helt nedslidte og overudnyttede. På det tidspunkt havde vi omkring 140.000 hektar skov i Danmark. Man tog da en politisk beslutning om at genskabe tidligere tiders skove.

Langt det meste skovplantning fandt sted i Jylland. En del som statsplantning, men meget i private plantager. Tilplantningen fortsatte helt op til 2. verdenskrig, hvor den stort set stoppede.

Under indtryk af marginaljordsdebat og ønsket om mere "natur" blev plantningerne dog genoptaget omkring 1990, hvor man gav nye tilskud til skovrejsning. I denne sidste skovrejsningsbølge er der tilplantet omkring 67.000 hektar landbrugsjord, og det samlede skovareal er nu på cirka 600.000 hektar.

Det kan bemærkes, at det aktuelt burde være muligt at ansøge om tilskud til skovrejsning. Ansøgningsperioden er her ved redaktionens slutning blevet udsat, og fristen forventes nu at blive **den 1. september**. Følg med på www.skovdyrkerne.dk.

Pensioneret skovfoged Hans Jönsson som var praktiker, der førte Laumann Jørgensens ideer ud i livet. Her i en grandisbevoksning som er plantet med 3 meters rækkeafstand.

I skoven er energitræ hovedeffektet. Pensioneret skovfoged Hans Jönsson, som har stået for størstedelen af det praktiske anlæg, og som er fra før flisen blev moderne, er kritisk: "De tager det hele, det er jo den potentielle biodiversitet, der ligger i de store flis- eller kvasbunker, man mangler kvaset at køre på for at undgå strukturskader på den fede lerjord, og man mangler det til den nødvendige humusdannelse."

Der bliver i gennemsnit hugget 4.300 kubikmeter om året (svarende til 5,8 m³/ha bevokset). Kravet er overskud på skovdriften. De ældste bevoksninger er ved at være hugstmodne. Alle nye kulturer bliver lavet som blandinger. Bøgen plantes sammen med rødæl, lærk, birk eller kirsebær. Egen sammen med avnbøg og skovfyr. De indblandede træarter sættes i grupper på cirka 20 x 20 meter – 1 gruppe for hver hektar.

Jagten er delvist lejet ud. Der er en kvote for, hvor meget vildt der skal skydes. Kun riffeljagt – hovedsagelig efter råvildt – og kun morgenjagt inden klokken 7.00. I den kommende periode omlægges foldene til højlandskvæget, så man får færre større i stedet for mange små folde, og således at en del skovbevoksninger bliver inddraget i græsningsarealet. Resten af sletterne plejes med får eller slås. På sletterne plantes der af æstetiske grunde holme af træer og buske.

Den naturlige hydrologi

Der er også dømt "naturnært skovbrug" i Vestskoven. Det betyder, at man så vidt muligt vil satse på den naturlige udvikling, blandt andet med selvforyngelser. Det betyder også "naturlig hydrologi", altså at man undlader at grave nye grøfter eller vedligeholde eksisterende ef-

terhånden som de gamle landbrugsdræn ophører med at fungere. Det er dristigt (andre ville sige: uklogt) på den stive og flade jord. I driftsplanen taler man direkte om de "tiltagende problemer med forsumpning" og behovet for at gå over til en større andel rødæl. (De første rødæl, der blev planter som forkulturer eller som ammetræer, har dog ikke været nogen succes – mange af dem er gået i stå i væksten eller direkte faldet sammen).

Man er ophørt med at oprense alle de mindre grøfter. Og man planlægger endog en aktiv hævnning af vandspejlet i nogle områder "med henblik på mere biodiversitet", som der står i driftsplanen. Efter driftsplanen accepteres forsumpningen, hvor det kun er skovproduktionen, det går ud over. Men ikke, hvor den går ud over publikum eller naboer. Den høje vandstand vil uden tvivl give nedsat vækst og en hel del stormfald, som får lov at ligge til insekterne og svampene. Så er det spørgsmålet, om publikum synes, det er kønt. Vi andre er også skeptiske. Hvad er det for en biodiversitet, man får i bytte for stabile, sunde og vækstkræftige bevoksninger?

Skovfoged Hans Jönsson, som er fra en tid, hvor skovproduktionen betød noget, siger i dag: "Den største fejl i anlægsfasen var, at vi ikke lavede en reel afvandingsplan. I et aktivt skovbrug må man kunne styre vandet." Den høje grundvandstand giver også et problem for vejsystemet. Vejene blev på grund af pengemangel anlagt uden en egentlig vejkasse, men bare ved udlæg af grus ovenpå mulden. Det har nu fungeret i en del år, men er ikke godt i længden. Der er i området stor efterspørgsel efter ridemuligheder. Erfaringerne fra de første år var, at vejene ikke holder til ridning. Derfor er der etableret et fint net af ridestier – de fleste langs med vejene.

En succes!

Men bortset fra de indvendinger, man kan have som skovmand, så er der ikke tvivl om, at man har fået etableret et anlæg til stor glæde for de tusindvis af beboere i Københavns vestegn. Der er boldbaner og ridestier, skovbørnehaver og seværdigheder, ubegrænsede muligheder for både motionister og naturinteresserede, der er et specielt stiforløb for handicappede, der er højlandskvæg og kunstige bjerge. Og der er format over det. Der mangler kun den planlagte skilift – hvis ikke klimaforandringen gør den illusorisk.

(phi@skovdyrkerne.dk, inkl. fotos)

□ Hvad kan vi lære af Vestskoven?

Hvad kan nutidens skovrejsere lære af Vestskovens næsten 50 år gamle anlæg? Blandt andet følgende:

- Størrelse er vigtig. Lav din skovrejsning så stor som muligt
- Hvis vægten ligger på det æstetiske og ikke på produktion af kvalitetstræ, kan udmærket vælges en ganske stor planteafstand
- Åbne arealer giver mange fine skovbilleder; men de skal plejes med græsning eller slåning
- Et varieret træartsvalg er vigtigt. Vælg træarter af både løv og nål, som er velegnede på stedet
- Monokulturer er lettere og billigere at anlægge, at pleje, og især at udnytte på den lange bane
- Eventuelle fortidsminder bør beskyttes og fremhæves i anlægget
- Vandafledningen er vigtig. Erstat landbrugsdræne med åbne grøfter inden planlægning
- Et stabilt vejsystem bør planlægges og anlægges i forbindelse med planlægning

Meget mere viden kan hentes i Christian Nørgård Nielsen og Per Hilbert: *Håndbog i Skovrejsning* (2014).

Udsigten fra den hochsitz, der faktisk er så stor, at man ikke må skyde fra den, og som mest bruges som et fint sted at nyde naturen og vildtet. På marken en plantning af rødel og hassel, som både bliver en vildtremise og en energiskov.

For naturens skyld

Der er mange forskellige grunde til at have skov. Og der er mange forskellige måder at forholde sig til skoven på. På Vestfyn har vi mødt en biodynamisk landmand og skovejer, som ikke går på jagt på trods af masser af vildt i skoven, men som i stedet har en stor daglig glæde ved at færdes og arbejde i sin skov.

60 hektar meget stiv lerjord, heraf 40 hektar landbrug og 20 hektar skov. Landbruget har været drevet økologisk i 18 år, indtil det for nylig blev omlagt til biodynamisk drift. En slægtsgård, hvor ejeren Bjarne Schallemose er født og opvokset, og hvor man i mange år har drevet med malkekvægsbesætning som det centrale. Malkekvæget blev dog sat ud for nogle år siden og erstattet af en mindre besætning af Limousine, som nu mest fungerer som naturplejere.

Til gården har altid hørt et skovstykke – en del af en parcelskov, hvor otte gårde havde hver sin bid. Bjarne Schallemose har over årene opkøbt flere af de øvrige parceller, og han har nu 14 hektar med gammel skov.

Stykkerne er ret forskellige og afspejler den forskellige pasning, de har været udsat for. Bøgen dominerer, men ahornen trænger sig på overalt. Selv om bøg ideelt set ikke hører hjemme på den meget stive jord, så trives

Fra venstre: 3-årig poppelplantning på mark. Det næsten 300-årige stuehus. Det shelter, hvor familien overnatter de fleste dage om sommeren. Og en af de overdækkede bænke, som er placeret langs stierne i skoven, og som Bjarne Schaldemose har lavet af eget træ, og udelukkende ved brug af motorsaven.

den og udvikler sig fornuftigt, formodentlig på grund af det kuperede terræn, hvor højt grundvand ikke er noget problem.

Bjarne bruger ikke landbrugsrådgivningen med det argument, at han ønsker at drive ejendommen, så den passer hans eget hoved. Men i skoven kommer Skovdyrkernes skovfoged på Vestfyn, Hans Thekilde, hvis vigtigste opgave er at rådgive i forbindelse med tyndinger og nyplantninger – og i øvrigt at komme med gode idéer. Samt naturligvis at sælge kævlerne. Men alt arbejdet med hugst og udslæbning og med plantning udføres af Bjarne selv. Der bliver ikke lavet flis. Dels fordi man vil undgå de tunge maskiner, dels fordi man hellere ønsker det organiske stof omsat til humus – som jordforbedring.

Livet ude

Bjarne og hans kone Charlotte er naturmennesker. Ejendommen er gennemsat af vandrestier, som holdes omhyggeligt slået. Flere steder er placeret siddepladser med halvtag, som Bjarne har lavet af motorsavskårne brædder. En stor hochsitz i skovkanten er monteret med bord og to stole. Herfra har man udsigt over skov og mark og en nyplantet bevoksning af hassel og rødel. Tæt ved beboelsen er bygget et shelter af granstammer. Her sover familien det meste af sommeren – uanset vejret.

Bjarne Schaldemose har en hobby med at lave ting af træ. Ud over siddepladser og shelters laver han også figurer og andre ting af materialer fra skoven. Han har ved beboelsen en hel "trækirkegård" af ting, som er samlet hjem fra skoven.

Beboelseshuset er en meget smuk bindingsværksbygning fra 1723, en såkaldt enestegård, det vil sige en gård, der er bygget udenfor landsbyen før udskiftningen i slutningen af 1700-tallet. Nu flot restaureret og med næsten nyt stråtag. Der fyres med eget brænde i et velkørende tysk anlæg. Akkumuleringstanken betyder, at man kun behøver at fyre en gang om dagen om vinteren, og en gang om ugen om sommeren.

Selv om ejendommen langsomt udvikler sig henimod en herlighedsejendom, er økonomien i driften stadig vigtig. Det skal hænge sammen, og driften skal give et mærkbart tilskud til den indtægt, som Charlotte trækker hjem fra byen.

Tilplantninger

Den stive lerjord er som nævnt meget svær at arbejde med rent landbrugsmæssigt. Den er så stiv, at den er

□ Hvad er biodynamik?

Biodynamik er en økologisk landbrugsform, der følger principper udlagt af den østrigske filosof Rudolph Steiner i 1920'erne.

Biodynamisk tankegang baserer sig på ideen om en sammenhæng mellem jordens organismer, menneskene og de kosmiske kræfter. Se mere på www.biodynamisk.dk.

Der findes under 100 biodynamiske landbrug i Danmark. Men for eksempel i Frankrig har mange af de fineste vinproducenter lagt om til biodynamisk drift.

udpeget som råstofområde med henblik på de fynske teglværker. Det betyder også, at ejendommen ligger i et minus-område med henblik på skovrejsning. Det har man imidlertid behændigt omgået ved at anvende enkeltbetalingsordningens mulighed for energiskov, som jo også betragtes som en landbrugsafgrøde.

Der er lavet to plantninger. For tre år siden 6 hektar med poppel på det allerstiveste. Der blev sat 40 centimeter stiklinger af to poppelkloner, dels OP42, dels en af de nye italienere. Der blev pløjet, harvet og rillet op på kryds og tværs, hvilket muliggjorde seks harvninger hver vej det første år. Skovdyrkerne leverede stiklingerne, som familien selv satte, sammen med et antal nysgerrige naboer.

Begge sorter er kommet godt. Den grundige renholdelse var helt afgørende, og nu behøver man ikke gøre mere. Dåvildtet har været forbi, men der er kun ganske få skader. Popleerne skal blive til flis på et tidspunkt. Enkeltbetalingsordningen forudsætter, at poplerne høstes inden 10-årsalder, hvilket er inden, at poplerne har deres største tilvækst, så det er ikke så smart.

Den anden plantning er også en energiplantning. Her er plantet rødøl og hassel – i et forbandt med tre rækker rødøl og seks rækker hassel. Det vil under alle omstændigheder blive en fantastisk vildtremise, måske især til råvildt. Også til denne beplantning blev der givet et etableringstilskud. Haslerne blev hårdt presset af tørken for to år siden, men nu kommer stort set alle alligevel. På den omkringliggende mark dyrkes græs til hø til kreaturerne.

Alt i alt

Alt i alt en mindre landbrugsejendom i en god balance, og hvor skoven indgår i helheden ved at levere et tilskud til økonomien, brænde til opvarmning året rundt, men først og fremmest en smuk ramme om familiens liv.

(phi@skovdyrkerne.dk, inkl. fotos)

Fyn Bjarne Schaldemose

Medlem af
Skovdyrkerne

Bjarne Schaldemose ved en af ejendommens mange vandrestier.

Ejendommen

60 hektar ved Veflinge på Vestfyn. 40 hektar økologisk landbrug, 14 hektar blandskov og 6 hektar poppelplantning.

Hvorfor er Skovdyrkerne vigtige for dig?

Har været medlem i utallige år. Skovdyrkerne tilfører professionalisme i driften, nye idéer samt viden om tilskudsmuligheder og afsætningskanaler.

Hvad laver du selv?

Alt praktisk arbejde, inklusiv skovning, udtransport og plantning.

Hvad betyder skoven for dig?

Den giver et tilskud til ejendommens økonomi, men er først og fremmest et sted, hvor man kan finde ro og tænke tanker.

Nobilisklip som driftsform

Danmark er Europas største producent af nobilis klippegrønt. Men tilplantningen med nobilis aftager, og samtidig afdrives mange ældre bevoksninger. Det fører ifølge prognoserne fra Danske Juletræer til en kraftig reduktion i mængden af klippegrønt frem mod år 2030. Det betyder – trods en afmatning af markedet – gode afsætningsmuligheder for de producenter, der holder fast. Og med en rimelig økonomi til følge.

Nobilis har været talt ned i en årrække. Specielt i perioden med rigtig gode priser på nordmannsgran juletræer. Men det er der ingen grund til. Nobilisklip giver et stabilt udbytte og en fornuftig økonomi, dels i forhold til flere landbrugsafgrøder (se senere om økonomi), dels i forhold til almindelig skovdrift.

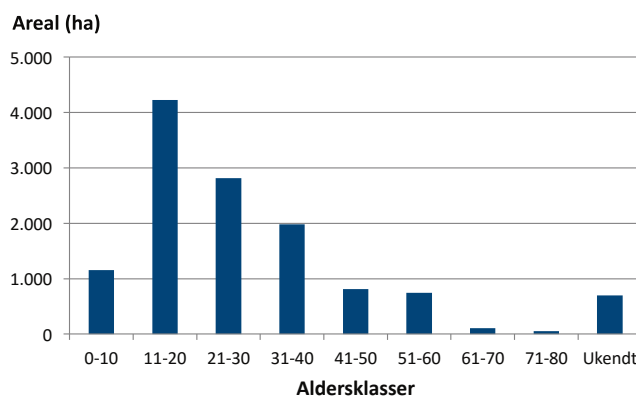
Det er samtidig en produktion, hvor ejeren selv har god mulighed for at deltage helt eller delvist – og stadig få sin tid aflønnet. Og Skovdyrkerne kan supplere efter ønske. Produktionen kan foregå på markjord, men også i skoven, og her er man ikke begrænset af skovlovens 10 % begrænsning for juletræer i kort omdrift. Endelig er klippegrøntet en god måde at få en tidlig og en stabil omsætning og indkomst – noget som især for mindre ejendomme kan være med til at sikre ejendommens erhvervsmæssige status.

Nobilisstatus

Der er cirka 12.600 hektar med nobilis herhjemme, svarende til 2 % af det samlede skovareal. Flest arealer findes i Midtjylland og på Fyn, men der er også plantet en del i Vestjylland – formodentlig fordi forårsfrosten spiller en mindre rolle end for alternativet nordmannsgran.

Hovedparten af bevoksningerne ligger ifølge Danske Juletræer i aldersklassen 11-20 år (4.200 hektar), fulgt af de ældre aldersklasser 21-30 år (2.800 hektar) og 31-40 år (2.000 hektar), som det fremgår af nedenstående diagram. Efter Skovdyrkerens egne erfaringer overvurderer tallene dog nok mængden i aldersklassen 11-20 år.

Opgørelsen regner kun med 1.100 hektar i den yngste aldersklasse (0-10 år) – et meget lavt tal. Det skønnes, at der for tiden kun plantes 80-100 hektar om året. I den gamle ende er der i de senere år forsvundet helt op mod

Nobilisarealet i Danmark i en opgørelse fra 2012. Det kan ud fra opgørelsen konkluderes, at vi kommer til at mangle nobilisklip i fremtiden. Kilde: Danske Juletræer

Skovdyrkernes VidenCenter for klippegrønt på ekskursion til nobilis-egendomme på Djursland i maj måned under ledelse af skovfoged Ole Ruhwald. Skovdyrkernes markpersonale er i stigende grad specialiseret. På de vigtigste forretningsområder er oprettet såkaldte 'VidenCentre' for personale med specifikke interesser og kompetencer. Således også indenfor klippegrøntet.

300 hektar årligt. Blandt andet på grund af *Neonectria*, men medvirkende årsag har også været gode priser på tømmer og flis. Alt i alt: hver gang der afdrives 3 hektar, plantes der kun 1 hektar. Der er altså ikke udsigt til overproduktion, tværtimod.

Prognose for udbuddet

Udbuddet af klippegrønt falder derfor ganske jævnt – det følger simpelthen størrelsen på det plantede areal. Høstmængden i det enkelte år kan dog påvirkes betydeligt af for eksempel den koglesætning, som gav store problemer i 2015.

Den klippede mængde toppede i 2010 med 36.000 tons. På basis af vores viden om arealet i de enkelte aldersklasser skønnes det, at mængden i 2020 vil være faldet

til 32.000 tons, og i 2030 regner man med, at vi er nede på omkring 25.000 tons.

Markedet derude

Hovedparten af det danske klippegrønt havner på det tyske marked. Efterspørgslen er langsomt faldende, og Danske Juletræer arbejder med at få fornyet og udbredt anvendelsen af grøntet.

Klippegrøntet har flere anvendelsesområder. Den første er gravdækning og gravdekorationer på kirkegårde, hvor nobilis (og nordmannsgran) er ved at have udkonkurreret lokalt produceret rødgran, hvidgran og blågran. Gravidækning er imidlertid en anvendelse, som helt naturligt er i tilbagegang rent mængdemæssigt, fordi de pasningskrævende gravsteder bliver erstattet af urne-

begravelser. Desuden produceres gravdekorationer i stigende grad af andre varer end klippegrønt.

Beslægtet med dette område er de mere almindelige juledekorationer, som via blomsterforretninger og florister sælges til forbrugerne ved juletid for at skabe julestemning i de små hjem. Også disse varer presses i baggrunden af andre materialer. Afsætningen til kransebinding – både til adventskranse og begravelseskranse – er nærmest konstant, men varerne er ofte af en ringere kvalitet end tidligere, hvilket presser priserne.

Endelig sælges en del pyntegrønt i løs vægt til forbrugerne i form af håndbuketter. Dette produkt er gradvist gået over til at blive solgt gennem de store butikskæder, hvilket har medført en voldsom priskonkurrence, som gør det svært at få økonomi i dette produkt.

Samlet set oplever branchen en svag tilbagegang i efterspørgslen på de fleste traditionelle anvendelser med undtagelse af adventskranse og håndbuketter. Det er årsagen til, at Danske Juletræer ønsker at igangsætte nye initiativer på området – både hvad angår innovation og markedsføring – for at sikre den fremtidige afsætning.

Men der skønnes også fremover at være god plads til de producenter, der holder fast i nobilisproduktionen.

Økonomien

Hvis man ser situationen fra den enkelte producents side, er økonomien naturligvis afgørende. Danske Juletræer lavede sidste år sammen med den erfarne nobilisdyrker, skovrider Kjeld Velling (Østfyn) en stor undersøgelse af økonomien i nobilisklippet. Årsagen var dels,

På kystnære og ikke frostdudsatte lokaliteter kan andelen af juletræer forøges betydeligt ved formregulering. Det flytter dog ikke økonomien afgørende, men det giver gode indtægter først i omdriften. Generelt er det vurderingen, at nobilisklip stadig er en fornuftig og stabil forretning.

at man havde konstateret et fald i salgsprisen på 5 % i perioden 2001 til 2014, dels at oparbejdningsomkostningerne i samme periode var steget med 40 %.

Det er jo en ganske ubehagelig udvikling, der som bekendt har ført til, at en stigende del af produktionen efterhånden bliver solgt til selvklippere. Herved presses især oparbejdningsomkostningerne ned. Spørgsmålet er derfor, hvordan den realistiske økonomi ser ud i dag.

I undersøgelsen ser man på tre modeller. En standardmodel, en selvklipmodel og en model hvor man hæver andelen af juletræer ved intensiv pleje. Alle modeller anvender erfaringstal fra Kjeld Vellings produktion.

Grenform og farve er vigtige elementer i nobilisdyrkning. Her er det udviklingen af det 3. kryds på grenen, der diskuteres.

Standardmodellen: Her arbejdes med et plantetal på 4.000 træer per hektar og en omdriftsalder på 40 år. Etableringsomkostningen er på 38.000 kroner, og de samlede dyrkningsudgifter på de 40 år løber op i 160.000 kroner. Sprøjtning og gødsning er de største løbende udgifter.

Der regnes med en produktion på de 40 år på 150 ton klippegrønt, 400 juletræer og godt 700 kubikmeter vedmasse per hektar – hvilket giver en samlet indkomst på 580.000 kroner. Dækningsbidrag 423.000 kroner. i perioden, svarende til cirka 10.600 kroner per hektar og

år. Af indtægterne kommer 75 % fra klippet, 20 % fra vedmassen og 5 % fra høst af juletræer.

Selvklipmodellen: Her arbejdes med den samme kulturmodel og omdriftstid. Med de realistiske priser på selvklippet viser beregningerne et noget lavere dækningsbidrag til ejer, nemlig over perioden 332.000 kroner, svarende til 8.300 kroner per hektar og år.

Juletræsmodellen: Her øges plantetallet til 6.000 træer per hektar, og omdriftsalderen sættes ned til 30 år. Ved hjælp af intensiv pleje i form af formregulering regner man med at hæve juletræsudbyttet fra 400 til 1.500 træer per hektar. Omvendt produceres mindre grønt (105 tons) og mindre vedmasse på grund af den kortere omdriftstid. Salgsindtægterne i denne situation er 472.000 kroner og et dækningsbaseret på 289.000 på de 30 år, hvoraf 72 % kommer fra klippet, 21 % fra juletræerne og 7 % fra vedmassen. Det svarer til et dækningsbidrag på 9.600 kroner per hektar og år.

Sammenlignes de tre modeller, viser standardmodellen stadig den bedste økonomi, med juletræsmodellen som næstbedst og selvklipmodellen som den svageste (men også den enkleste). Hvis man inddrager renter og jordleje viser juletræsmodellen sig bedst på grund af den kortere omdriftstid. Inddrages udgifterne til 'administration', bliver selvklipmodellen mere attraktiv.

Det er derfor vigtigt, at man baserer sit valg af dyrknings- og afsætningsmodel på egne forudsætninger. Men undersøgelsen viser ret klart, hvor niveauet ligger, hvis man vil sammenligne med andre afgrøder. Din skovfoged kan hjælpe dig med at lave en beregning, der bygger på dine lokale forudsætninger.

(phi@skovdyrkerne.dk, inkl. fotos, i samarbejde med direktør Claus Jerram Christensen, Danske Juletræer)

Har du fået din buk?

Vi er nu cirka halvvejs i årets bukkeseason, og langt størstedelen af de sommerbukke, der nedlægges i år, er allerede i fryseren. Har du endnu ikke været heldig, er her et par håndfulde gode råd – til både den erfarne og mindre erfarne bukkejæger.

Af konsulent og jæger Per Kauffmann

Brug dine fortrin

Som udgangspunkt har du langt dårligere kort på hånden end bukken. Du rager mere end dobbelt så højt op i terrænet, du er mindre adræt, mere klodset, har enorme fødder, dårligere hørelse, ingen lugtesans og slet ikke den samme evne som bukken til at "fornemme". På den anden side har du nogle vigtige fordele på din side, som – udnyttet rigtigt – kan give dig et fortrin. Du har et bedre syn og kan forbedre det med en velfungerende kikkert. Og den helt afgørende fordel er, at du ikke nød-

vendigvis SKAL bevæge dig rundt i terrænet efter føde. Endelig må vi også antage, at du har en bedre evne til at observere, analysere og lægge planer.

Bliv hvor du er

Tålmodighed betyder, at man kan undlade at handle eller undlade at handle for tidligt. Oversat til bukkejægersprog betyder det, at du skal blive, hvor du er, i langt højere grad end du plejer. Som tyskerne siger: "pürschen

Brug kikkerten flittigt og husk skydestokken.

gehen, ist pürschen stehen". Hermed menes, at du skal sidde mere, oftere og længere tid ad gangen, og kun bevæge dig når forholdene er optimale med hensyn til underlag, vind og så videre. Husk på, at der er lige så stor chance for at få et dyr at se, hvor du er nu, som hvor du er på vej hen. Som hovedregel er det bedst at bruge den første time eller halvanden om morgenen på at sidde stille. Derefter kan man liste sig en tur. Det modsatte om aftenen. Sørg derfor for at være fremme ved et godt sted at sidde, når der er mindst en time til, at jagten slutter.

Bevæg dig langsomt

Råvildtets syn er ikke særlig godt, men de har dog ingen problemer med at få øje på en bevægelse. Derfor skal du frem for alt bevæge dig langsomt, især når du pürscher. Uanset hvor langsomt du synes, du bevæger dig, er der stor risiko for, at det er for hurtigt. Gå nogle få meter, stå stille nogle minutter, brug kikkerten konstant og tag så et par meter mere. Men ikke bare under pürsch er langsomme bevægelser afgørende. Det samme gælder, når du tager kikkerten op for øjnene eller ned igen, når du sætter dig, rejser dig, drejer hovedet eller tager kaffekanden frem af tasken. Alt må foregå med langsomme og velovervejede bevægelser.

Bevæg dig rigtigt

Det bedste fodtøj er sko med tynde såler, gerne tennis-sko eller "futsko". På den måde har du langt bedre føling med underlaget. Væn dig til at sætte den forreste del

af foden i jorden først, og læg først vægt på, når du er sikker på, at du ikke træder på noget støjende. Tag kun små skridt, gerne kun en tredjedel af normal skridtlængde. De små skridt hjælper med at holde balancen, så du nemt kan flytte foden igen, hvis det larmer for meget. Det hjælper dig også med at "fryse" lynhurtigt og at holde den position et stykke tid.

Når du støder et dyr

Uanset hvor dygtig du er, kommer du til at støde et dyr eller en fugl eller at træde på en gren. Når det sker, så bliv stående et stykke tid. Naturligt nok vil andre dyr i nærheden være vagtsomme hen mod stedet i de næste minutter, hvorfor det er dårlig taktik at gå videre. Stop op og lad situationen falde til ro, inden du fortsætter. Det er trods alt lyde, der er naturlige for bukken, og snart vil han gå videre med det, han var i gang med. Værre er det med ukendte lyde, metal mod metal for eksempel, og den slags lyde må ikke forekomme.

Rygsæk og skydestok

Mange jægere medbringer en rygsæk eller en jagtstol på pürsch, og de kan nemt anvendes i en snæver vending som støtte for liggende eller siddende skydning. Ved jagt i fladt terræn eller høj vegetation anvendes oftere stående skydestilling – og her rækker rygsækstolen ikke i længden. Hav derfor altid en skydestok med dig, når du bevæger dig rundt. Om skydestokken så har to, tre eller fire ben er mindre betydningsfuldt, ligesom materialet ikke spiller nogen rolle. Nogen foretrækker træ, andre er helt komfortable med plasticbetrukket metal.

Sløring og beklædning

Sløring betyder blot, at man søger at udviske sin form for at falde sammen med baggrunden. De seneste år er der da også sket en eksplosion i udbuddet af camouflagetøj og andet camouflagedstyr. Husk på, at det vigtigste er at sløre ansigt og hænder, hvilket klares nemmest med tynde handsker og en jagthat, der kan

skygge for dit ansigt. Det er yderligere vigtigt, at dit tøj ikke laver utilsigtede lyde, når du bevæger dig eller ved berøring med vegetation.

Brug kikkerten flittigt

Anvend kikkerten konstant, især inden du træder ud af en skov, en skygge eller anden dækning og ud i et mere åbent område. Kig IKKE efter et rådyr, kig efter EN DEL af et dyr, en plet eller en farve, der afviger fra det omgivende terræn. Det kan være dyrets pels, der anes i en åbning i vegetationen; det kan være den hvide rumpe, der langsomt skifter position; det kan være en del af en ryglinje; det kan være det karakteristiske V, der afslører hovedet af et dyr, der kigger i din retning; det kan være et øre, der bevæger sig.

Brug ørerne – og det imellem dem

Ofte får du et varsel om, at noget er på vej, eller at noget bevæger sig i nærheden. Fuglene hjælper dig, men naturligvis kun hvis du hører efter. Når du hører dem advare hinanden, er det enten fordi, de har fået øje på dig, eller fordi et dyr bevæger sig i tykningen. Du

I åbne terræner er camouflagen helt afgørende.

skal registrere de lyde og bruge dem. Bukken er også opmærksom på fuglene og vil naturligvis også være i tvivl om, hvorvidt advarslerne er møntet på den selv eller på noget andet. Jeg skød engang en buk med en solsort. Jeg havde set dyret på lang afstand, men da jeg kom derned, var den gået ind i en tæt bevoksning, og jeg kunne intet se. Havde solsorten ikke angivet ham, havde jeg aldrig set ham igen.

Pürschjagt er en særdeles spændende jagtform.

Øv dig

Hvis du ikke lærer af dine fejltagelser, er der ingen grund til at lave dem. Brug derfor enhver lejlighed til at øve dig i at pürsche tæt ind på alt muligt. Du kan øve dig på råerne, knopbukke og ikke mindst fasanerne. Når du kan komme på tæt hold af en fasan, er du ved at være erfareren – for det kræver sin mand. Øv dig også i at pürsche væk fra et dyr, hvilket kan være særdeles vanskeligt. Træn med din riffel. Ikke bare på skydebanen, men også tørtræning i stuen. Med de mange genudsendelser på TV, er der rig lejlighed til at arbejde med riflen i stedet. Det er også vigtigt, at du træner med skydestokken, så du er helt skarp på, hvordan du nemmest og mest lydløst får riflen på plads.

Hold øje med vinden

Menneskets lugtesans er voldsomt underudviklet, hvilket betyder, at vi ikke helt kan begribe, hvor afgørende den er for dyr i naturen. På den anden side ved vi godt, at det er den allervigtigste faktor at være opmærksom på. Der er flere forskellige simple hjælpemidler til at holde styr på vinden – udover lighteren, små stumper toiletpapir eller tørt græs. Køb eventuelt en lille flaske med kalkpulver, som med et let tryk afslører selv den

svageste vind. Men alle disse metoder kræver, at man gør noget aktivt, hvilket mange har tendens til at undlade. Derfor anbefaler jeg at binde et lille stykke tyndt silkebånd øverst på skydestokken. Det har den fordel, at man – helt automatisk – holder øje med vindretningen. Lær de steder i skoven at kende, hvor vinden tit svøber – og undgå dem.

Forbered dig

Ganske vist kan selv den grundigste forberedelse ikke erstatte det rene svineheld. Men alligevel er der god grund til at forberede sig. Lav for eksempel pürschstier gennem de områder, hvor der ligger blade, kviste og grene. Det kan tage sin tid, men de holder normalt hele sæsonen igennem og gør det langt nemmere at bevæge sig – selv i tørt vejr. Det gælder også den sti, du bruger for at komme frem til en skydestige eller tårn. Hav gerne mindst to ruter frem til stedet eller gennem et terræn, så du kan jage uanset, hvordan vinden vender.

Knæk og bræk i den sidste del af sæsonen.

Der er flere værdier
i din skov, end du tror!

følg os på
facebook

SKOVDRYKERNE

www.facebook.com/Skovdyrkerne

Skovdrift med omtanke

Der er 27.000 skovejere, som ejer en skov under 100 ha. Nogle passer selv skoven, andre lader en konsulent og entreprenører om det hele. Men alle skovejere har brug for en vis grundlæggende viden om skovens drift. De får en god hjælp i en ny bog udgivet af Skovdyrkerne.

Af redaktør Søren Fodgaard, tidsskriftet Skoven

Bogen er afløseren for en af skovbrugets mest solgte bøger, *Drift af små skove og plantager* af Erik Holmsgaard, som er kommet i tre udgaver siden 1981. Den nye bog udgives i anledning af, at det er 75 år siden de lokale skovdyrkerforeninger sluttede sig sammen i en fælles organisation. Hovedforfatteren er Karsten Raae, som er skovrider på Sjælland.

Bogen er meget praktisk orienteret og koncentreret om de overvejelser, man vil gøre sig som ejer af en mindre skov. Målgruppen er de skovejere, der selv engagerer sig væsentligt i driften. Det første kapitel præsenterer overvejelser om, hvad man vil med sin skov. Skovens historie gennemgås, og herefter omtales de vigtigste træarter, træartsvalget og metoder til foryngelse, herunder skovrejsning.

I en række af bogens kapitler behandles den løbende drift, såsom bevoksningspleje, håndtering af ukrudt og skadedyr og stormfald. Bogen koncentrerer sig om den egentlige skovdrift, og der er kun kort omtale af ubevoksede arealer.

Mange ejere af mindre skove bruger meget tid på det praktiske arbejde. Derfor er der også gennemgang af mindre redskaber til skovdyrkning og hugst, træets fældning og salgbare produkter.

Der er dog også en del opgaver, hvor det vil være både billigere og mere sikkert at engagere entreprenører. Forfatteren nævner som eksempler de fleste opgaver med skovning, transport samt anlæg og vedligehold af veje og grøfter.

I det sidste kapitel opsummeres, hvad skovejeren selv kan gøre. Der foreslås fysisk mindre krævende opgaver, som i reglen kun medfører udgifter, for eksempel pleje af kulturer, bekæmpelse af sygdomme, udrensning i løvtræ og nedskæring til flis, hegnsarbejder og udfyldning af huller i vejene.

Skovdrift er en kompleks opgave, og derfor omtales mange forskellige begreber. Den erfarne skovejer har nemt ved at følge med, men den nybagte skovejer vil måske have sværere ved at bevare overblikket. Læsningen ville være lettere med en samlet ordliste, der forklarer de vigtigste fagudtryk.

Det samlede indtryk af bogen er, at ejere af mindre skove får en god og gedigen vejledning i driften af skovene. Hvad enten ejeren selv aktivt påtager sig mange praktiske opgaver, eller målet primært er at kunne diskutere skovens drift med en konsulent.

Karsten Raae: *Skovdrift med begge hænder – og omtanke*. Udgivet af Skovdyrkerne april 2016. 233 sider, rigt illustreret med fotos og tegninger. Pris: 200 kr. Kan købes i webshoppen på www.skovdyrkershop.dk.

Alt i naturen følger en årsrytme. De fleste aktiviteter er derfor årstidsafhængige. Det bedste tidspunkt for selve udførelsen kan som regel fastlægges ganske nøje. Noget andet er den planlægning, der går forud. Her opsummeres de næste par måneders vigtige gøremål.

Juli måned i skoven...

- I tørre somre kan ukrudtet, særligt græsset, give nyplantede træer en alvorlig konkurrence om vandet, så renholdelse er meget vigtig. Afskærmet Roundup-sprøjtning er velegnet de fleste steder.
- Få sat hegn om de arealer, der skal tilplantes i august, og sørg for, at de er frie for ukrudt.
- Start på sommerskovningerne i løvtræ. Barken sidder løst, så prøv at nøjes med afdrifter.
- I juletræerne kan gødskes i forbindelse med afskærmet Roundup-sprøjtning. Alternativt kan bladgødskes med egnede midler.
- S-toppe og andet skævt i juletræernes topkrans rettes op.
- Spor klippes og kulturerne pudses af, så de fremstår indbydende til juletræskunderne.
- Ældre klippegrøntkulturer gødes med NPK under zonen med grene.
- Bekæmpelsen af galmider og snudebiller følges op.
- Fasanerne sættes ud. I den første tid er det meget vigtigt med regelmæssige tilsyn.
- Der må reguleres rævehvalpe fra 1½ time før solopgang til 1½ time efter solnedgang.
- Man kan stadig nå at etablere vildtagre. På stubmarker, som først tilsås igen til foråret, kan der f.eks. etableres striber med olieræddike og honningurt, der både gavner vildtet og fungerer som efterafgrøde. På vintersædsmarker kan næste sæsons vildtstriber etableres allerede i sensommeren. Holder man sig inden for nogle få simple regler, bevares grundbetalingen på arealet, og vildtageren er da kun en mindre omkostning – men med stor effekt!

... og ved skrivebordet

Overvej, hvordan eventuelle selvforyngelser i bøg skal gribes an, og hvordan efterårsplantningerne skal afvikles.

Tjek deadlines for tilskudsansøgninger.

August måned i skoven...

- Tidlig leverance af stort set alle træarter giver tit et tillæg.
- Efter en tør sommer kan man mange steder færdes uden at maskinerne laver spor.
- Der skal jordbearbejdes i de bøgebevoksninger, der er planlagt til selvforyngelse.
- Det er nu, der skal vises ud til en såkaldt lysningshugst, hvor der skal selvforynges.
- Sommerplantning af nåltræ er nu.
- Tjek, at flisafsætningen er på plads, og at man kan komme til på læggepladserne.
- Kap egenes vanris og få evt. foretaget en udmærkning af hovedtræer sammen med udvisning til kommende hugst.
- I juletræerne er der prøvemærkning og salgsforberedelse.
- Sidst på måneden er ofte en god tid at farvegødske.

... og ved skrivebordet

Det er tid til at lægge sidste hånd på skovningsplanen og planen for efterårsplantningerne. Reservér planter og få opdateret skovkort og bevoksningslister.

*Karsten Raae, Kenneth Klausen
og Asbjørn Hellesøe-Jensen.*